

Reviderte nasjonalregnskapstall 1970-2010

**Kristian Gimming, Tore Halvorsen,
Tor Skoglund og Knut Ø. Sørensen**

Statistisk sentralbyrå har nettopp gjennomført en hovedrevisjon av nasjonalregnskapet. Ved denne revisjonen er SSBs nye næringsstandard SN2007 innarbeidet i nasjonalregnskapets tidsserier tilbake til 1970. For årene etter 2003 har ny informasjon ført til at bruttonasjonalproduktet er revidert opp. Oppjusteringen varierer fra 0,6 prosent for 2004 til 1,5 prosent for 2007, målt i løpende kroneverdi.

Innledning

Den forrige hovedrevisjonen ble gjennomført i 2006, se Brathaug m.fl. (2006). Nasjonalregnskapet har nå innarbeidet ny statistikk som er kommet til siden denne hovedrevisjonen, blant annet for eksport og import av tjenester og for boligjenester. Kvaliteten på tallene for næringen eiendomsdrift er dessuten forbedret gjennom et eget prosjekt. Nasjonalregnskapet har også fulgt opp de internasjonale anbefalingene om bedre beskrivelse av illegal og annen uregistrert økonomi. På området lønn og sysselsetting er det innført et nytt begrep, årslønnsvekst, påløpt, og det tidligere begrepet sysselsatte normalårsverk er døpt om til årsverk, heltidsekvivalenter.

Den nye næringsstandard er innarbeidet i nasjonalregnskapets tidsserier ved å omklassifisere produksjonsheter i overensstemmelse med den nye næringsstandard. Dette betyr at nasjonalregnskapet gir sammenliknbare tall over en 40-årsperiode for utviklingen i industri og andre næringer. I SSBs næringsstatistikk er den nye næringsstandard lagt til grunn for tallene fra og med 2007.

I denne artikkelen skal vi belyse virkningene av revisjonen for referanseåret 2007, som er det siste året som det tidligere forelå et fullstendig endelig nasjonalregnskap for. Revisjonene for årene 2008 og 2009 blir omtalt til slutt i artikkelen. Tallene fram til og med 2009 er nå endelige. Nasjonalregnskapet har dessuten publisert foreløpige tall for 2010 og for de tre første kvartalene av 2011.

Kristian Gimming er seniorrådgiver i Seksjon for nasjonalregnskap (kgi@ssb.no)

Tore Halvorsen er seniorrådgiver i Seksjon for nasjonalregnskap (toh@ssb.no)

Tor Skoglund er seniorrådgiver i Seksjon for nasjonalregnskap (tsk@ssb.no)

Knut Ø. Sørensen er seniorrådgiver i Seksjon for nasjonalregnskap (kns@ssb.no)

Næringsendringer

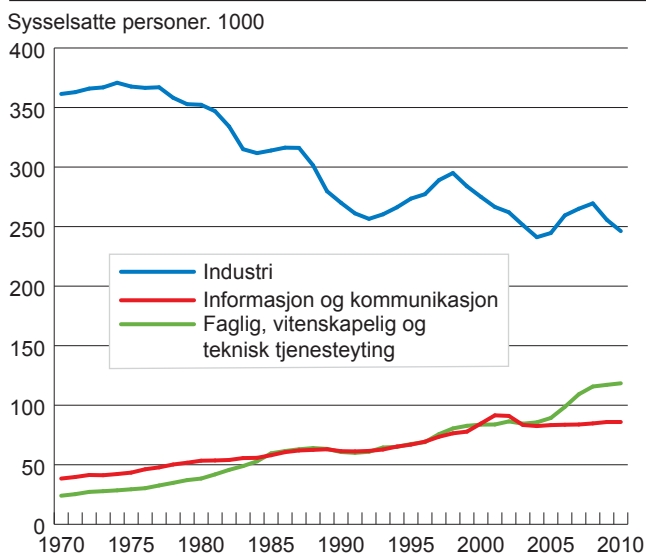
Næringsinndelingen i nasjonalregnskapet er nå tilpasset SSBs nye næringsstandard SN2007 som bygger på EU-standarder NACE Rev. 2. Alle EU- og EØS-land er forpliktet til å ta i bruk denne standarden fra høsten 2011. Statistisk sentralbyrå (2008) gir en detaljert beskrivelse av SN2007. Sammenliknet med den tidligere næringsstandard, SN2002, som lå til grunn for nasjonalregnskapet, er det nå en mer detaljert inndeling av tjenesteytende næringer og en mer aggregert beskrivelse av industrien. Den nye inndelingen innebærer omfattende flytting av produksjonsaktiviteter mellom hovednæringer.

En av de viktigste nyskapingene er den nye hovednæringen informasjon og kommunikasjon, som omfatter forlagsvirksomhet (overført fra industri), telekommunikasjon (overført fra samferdsel), databehandling (overført fra forretningsmessig tjenesteyting), og dessuten film- og fjernsynsproduksjon (overført fra kulturell tjenesteyting). Bruttoproduktet i denne næringen utgjorde 83 milliarder kroner i 2010, og næringen sysselsatte 86 000 personer. Forlagsvirksomhet, telekommunikasjon og databehandling (tjenester tilknyttet informasjonsteknologi) er omtrent like store og utgjør hovedtyngden av virksomheten.

Vannforsyning, avløp og renovasjon er også en ny hovednæring i næringsstandard og i nasjonalregnskapet. Denne næringen inneholder blant annet gjenvinning av avfall som tidligere var en del av industrien.

Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting er en annen ny hovednæring med et samlet bruttoprodukt på 95 milliarder kroner og 118 000 sysselsatte i 2010. Næringen omfatter juridisk tjenesteyting, arkitektvirksomhet, teknisk konsulentvirksomhet, forskning og utviklingsarbeid, og annonse- og reklamevirksomhet. Dette er virksomhet som tidligere lå under forretningsmessig tjenesteyting. Forretningsmessig tjenesteyting er også redusert ved at utvikling av byggeprosjekter er overført til bygge- og anleggsvirksomhet. Alle omklassifiseringene har ført til bruttoproduktet i forretningsmessig tjenesteyting nå bare er en fjerdedel av det tidligere nivået.

Figur 1. Sysselsatte personer. 1000

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Av andre endringer kan vi nevne at reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr er skilt ut som egen næring under industri og at tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning er påvirket av flere omklassifiseringer, blant annet er ingeniørtjenester overført til arkitektvirksomhet og teknisk konsulentvirksomhet.

Som en konsekvens av at virksomheter er flyttet fra industri til andre områder er sysselsettingen i industrien redusert med 21 000 sysselsatte i 2007 og 23 000 sysselsatte i 2010.

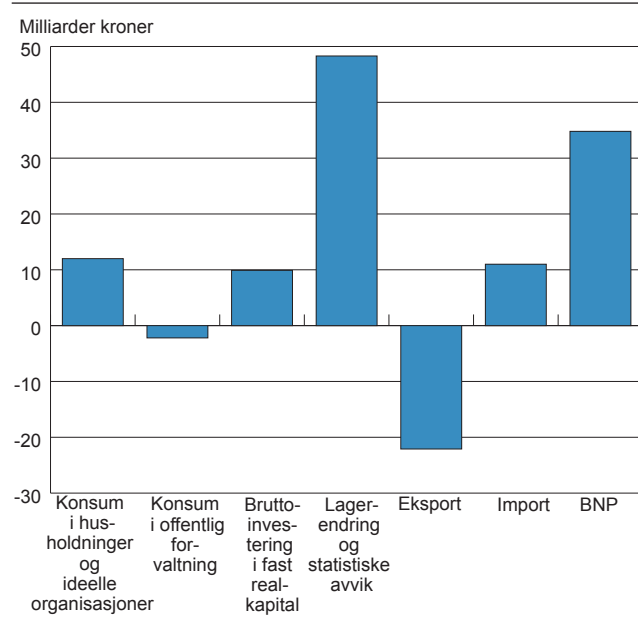
Endringer i nivå og struktur

BNP er revidert opp med 35 milliarder kroner, eller 1,5 prosent, for 2007. Om lag halvparten av oppjusteringen gjelder nye beregninger knyttet til eiendomsdrift, se nedenfor. Revisjonene i boligsektoren og anslagene for uregistrert økonomi har også bidratt til å trekke opp BNP. Den illegale økonomien er anslått å utgjøre rundt en halv promille av BNP, se Evensen (2011).

På anvendelsessiden er både konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner og bruttoinvesteringer i fast kapital revidert opp, med henholdsvis 12 og 10 milliarder for 2007. De nye beregningene av boligjenester er den viktigste faktoren bak oppjusteringene av konsumet. Flere andre konsumgrupper er også revidert som følge av ny informasjon, blant annet er passasjertransport med fly og båter revidert opp, mens konsum av noen personlige tjenester er revidert ned. Konsumet i ideelle organisasjoner er revidert opp med 3,6 milliarder ved forbedrede beregningsmetoder og innarbeiding av nytt kildegrunnlag, blant annet for undervisningstjenester.

Bruttoinvesteringer i fast kapital er i alt oppjustert med 10 milliarder kroner til 514 milliarder. Det er nye beregninger for husholdningenes boliginvesteringer som forårsaket det meste av oppjusteringen. I tillegg er investeringene i tjenester tilknyttet oljeutvinning opp-

Figur 2. BNP og komponenter. Revisjoner 2007. Milliarder kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå

justert. For fastlandsnæringene er investeringene i fast kapital totalt sett ikke revidert, men det er foretatt noe omfordeling mellom enkelte næringer.

Eksport er revidert ned 22 milliarder kroner, eller 2,1 prosent, hovedsakelig innenfor tjenesteprodukter. Samtidig er import revidert opp med om lag 11 milliarder kroner, eller 1,6 prosent. Eksportoverskuddet er dermed nedjustert med 33 milliarder kroner, og var i følge de nye tallene på 315 milliarder kroner i 2007.

Posten for lagerendring og statistiske avvik utgjør en nå større andel av BNP enn tidligere for årene 2007-2009. Denne posten beregnes i nasjonalregnskapet ved å konfrontere tilgang av varer og tjenester mot anvendelser. En nærmere analyse av denne posten vil stå på programmet i et kvalitetsprosjekt som sikter mot den neste hovedrevisjonen som er planlagt i 2014.

Nye beregninger for eiendomsdrift

Historisk har det vært stor usikkerhet rundt kvaliteten på strukturstatistikken for næringen eiendomsdrift og behandlingen av næringen i nasjonalregnskapet. Det er blitt gjennomført en grundig gjennomgang og vurdering av denne næringen i forbindelse med omleggingen til den nye næringsstandard SN2007 (se Evensen m.fl. 2010). Som et resultat av prosjektet ble det besluttet å beregne nasjonalregnskapstall på nytt med et detaljert grunnlag basert på ny strukturstatistikk med ny næringsfordeling.

Næringen eiendomsdrift er splittet opp i næringene utvikling av byggeprosjekter, omsetning og drift av fast eiendom og tjenester tilknyttet eiendomsdrift. Dessuten er Statsbygg og Forsvarsbygg overført fra markedsrettet virksomhet (eiendomsdrift) til eiendomsdrift i offentlig forvaltning.

Tabell 1. Revisjon av bruttoprodukt i eiendomsdrift for 2007. Millioner kroner

	Før revisjon	Etter revisjon	Endring
Eiendomsdrift, tidligere næring	46 063	64 281	18 218
Utvikling av byggeprosjekter		9 933	
Omsetning og drift av fast eiendom		51 213	
Bidrag til tjenester tilknyttet eiendomsdrift		2 144	
Eiendomsdrift i offentlig forvaltning		991	

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Det nye tallgrunnlaget fra strukturstatistikken har bidratt til en kraftig oppjustering av bruttoproduktet i eiendomsdrift. I tillegg er det gjennomført en rekke endringer i beregningsopplegget for å få en bedre beskrivelse av sammenhengen mellom aktivitetene i disse næringene og innsatsen av varer og tjenester fra andre næringer og anvendelsene av produksjonen. Dette gjelder blant annet behandlingen av underentreprenører i næringen utvikling av byggeprosjekter og behandlingen av eiendomsmeglertjenester.

Det er foretatt revisjoner av tallene for næringen eiendomsdrift totalt tilbake til 2003, mens oppsplittingen i undernæringer er ført tilbake til 1970.

Under hovedrevisjonen er det også foretatt store revisjoner i bruttoinvesteringene for eiendomsdrift. Tidligere var bruttoinvesteringene i denne næringen i nasjonalregnskapet på 56 milliarder kroner i 2007, mens strukturstatistikken viste om lag 71 milliarder kroner i bruttoinvesteringer for samme næring. Etter ny beregning i nasjonalregnskapet på grunnlag av ny næringsstandard ble bruttoinvesteringene revidert opp med 9,7 milliarder kroner for 2007.

Revisjon av bolig tjenester

I nasjonalregnskapet skiller det mellom *beregnete* husleier for selveiere, dvs. husholdninger som eier boligen de bor i selv eller gjennom borettslag/boligaksjeselskap, og *betalte* husleier for leietakere. Beregnede husleier for selveiere beregnes ut fra observerte husleier for tilsvarende leide boliger. Boligtjenester omfatter også tjenester fra fritidsboliger og garasjer mv.

Totalt sett er boligkonsumet, altså husleie, revidert opp med 12,9 milliarder kroner for 2007, og det meste (11,3 milliarder) gjelder beregnede leier for selveiere. Hovedgrunnen til denne store revisjonen er at det er foretatt en ny vurdering av husleienivået basert på en ny kilde, leiemarkedsundersøkelsen 2007. Denne undersøkelsen har flere observasjoner og data som omfatter flere sider ved boligen og leieforholdet enn husleieundersøkelsene som lå til grunn for forrige nivåberegning i nasjonalregnskapet, som gjaldt året 2001. De årlige beregningene i nasjonalregnskapet er siden den gang blitt oppdatert på grunnlag av tall for økningen i boligbestanden og prisstigning på husleie ifølge konsumprisindeksen. Dette har imidlertid undervurdert økningen i boligtjenestene som skyldes

husholdningenes investeringer i bedret kvalitet av boligene. Om lag en fjerdedel av økningen skriver seg fra nye beregninger av tjenester fra garasjer.

Husholdningenes konsum inneholder også utgifter til små vedlikeholdsprosjekter, slike som normalt utføres av leietakere og selveiere. Nivået på disse tjenestene har blitt revidert kraftig ned (2,9 milliarder). De nye anslagene bygger på vedlikeholdsutgifter som leietakere oppgav i boligdelen av levekårsundersøkelsen 2007.

Vanlig vedlikehold av boliger oppfattes som produktinnsats i produksjonen av bolig tjenester. Denne produktinnsatsen er også revurdert ut fra data i levekårsundersøkelsen og data fra Transportøkonomisk Instituttts undersøkelse av utgifter for hytteeiere. For selveierne ble produktinnsatsen revidert opp med 2,5 milliarder.

Samlet sett medførte justeringene at det beregnede bruttoproduktet for selveierne økte med 8,8 milliarder. Produksjon og produktinnsats for husholdninger som leier ut bolig utenom næring er revidert ned, noe som først og fremst skyldes bedre identifikasjon av leieinntekter fra boligutleie i andre næringer (i hovedsak eiendomsdrift). Brutttoproduktet i næringen er alt i alt revidert ned med 2 milliarder kroner.

Også boliginvesteringene revidert

Det er foretatt en ny vurdering av nivået på boliginvesteringene. Det er ingen direkte rapportering av boliginvesteringer for husholdningene. Nasjonalregnskapets tall har de siste 10-15 årene bygd på oppdateringer av

Boliger og bolig tjenester i nasjonalregnskapet

De fleste husholdninger i Norge er selveiere, det vil si at de eier den boligen de bor i. Husholdninger i borettslag regnes som selveiere på linje med husholdninger som bor i sameier. Boliger er det eneste unntaket fra regelen i nasjonalregnskapet om at varige forbruks-goder regnes som konsumert idet de anskaffes. Selveieren regnes som en produsent som investerer i boligkapital for å produsere bolig tjenester til eget bruk. Verdien av disse tjenestene anslås ut fra betalt husleie for leietakere av tilsvarende boliger (leieekvivalensprinsippet). Husleieobservasjonene som brukes skal være for betalt markedsleie (ikke for leie av slekt og venner, borettslag mv), og leiene justeres for å uttrykke leien for en ikke-møblert leilighet uten tilleggsytelser som oppvarming, tv-antennar mv. De sammenliknbare husleiene blåses opp til boligbestanden for selveiere. Administrasjonsutgifter mv. i borettslag og sameier ble før revisjonen regnet som produsert i en egen næring i husholdningssektoren, men denne produksjonen inngår nå i næringen omsetning og drift av fast eiendom. Betalt husleie totalt (med unntak av kommunale boliger og boliger leid av arbeidsgiver) blåses opp med tilsvarende bestandstall. Husleie som betales til det offentlige beregnes ut fra offentlige regnskaper. Utleie av boliger som næringsvirksomhet beregnes ut fra næringsstatistikkene, dette gjelder først og fremst næringen omsetning og drift av fast eiendom, men også enkelte andre næringer. Resten av de betalte husleiene anses som produsert av husholdningene.

fjorårets tall basert på byggarealstatistikk. Ved vurdering av nivå-tallene har vi tatt utgangspunkt i tall fra statistikken for kvadratmeterpris for nye boligbygg. Det ble foretatt en vesentlig nivåheving av investeringene i nye eneboliger og småhus (inkl. garasjer) på om lag 10 milliarder kroner for 2007. Nivå-tallene for boligblokker stemte imidlertid godt overens med bakgrunnsdataene for prisstatistikken og er derfor ikke revidert. Verdien av rehabilitering og oppgradering av eksisterende boliger ble vurdert ut fra strukturstatistikken for bygg og anlegg, noe som førte til en revisjon opp på 5,8 milliarder. Transaksjonskostnader ved kjøp og salg mellom husholdninger ble revidert noe ned (- 3,1 milliarder) som følge av ny statistikk om eiendomsmeklertjenester. Ved revisjonen er det regnet med at boliginvesteringer i næringer utenom husholdningene er mer omfattende enn det vi tidligere har antatt. Boliginvesteringer for husholdningene fikk alt i alt en oppjustering på 7,1 milliarder for 2007.

Beregninger av illegal økonomi gir små tall

Ifølge internasjonale standarder skal nasjonalregnskapet inkludere alle aktiviteter hvor det foregår kjøp og salg av varer og tjenester, uansett om virksomheten er lovlig eller ikke. I de siste årene har Eurostat og OECD utviklet retningslinjer for beregninger av illegale aktiviteter, og flere land har inkludert dem i sitt nasjonalregnskap. SSB har nylig beregnet tall for prostitusjon, omsetning av narkotika og omsetning av smuglersprit i Norge, se Evensen (2011). Beregningene er innarbeidet i nasjonalregnskapet fra og med 2002. Samlet er det illegale forbruket anslått til om lag 2,2 milliarder kroner i 2007, det vil si 0,2 prosent av husholdningenes totale forbruk. Det er omsetningen av narkotika som utgjør størstedelen av den illegale økonomien.

Beregninger av illegal virksomhet må nødvendigvis bygge på andre og mer usikre datakilder enn det som normalt brukes i nasjonalregnskapet, blant annet har en i stor grad utnyttet informasjon og forskningsresultater fra institusjoner utenfor SSB.

Nye beregninger av uregistrert økonomi

Nasjonalregnskapet skal ha best mulig dekningsgrad av norsk økonomi, og skal derfor inkludere også virksomhet som ikke blir rapportert eller blir underrapportert til offentlige myndigheter ("svart økonomi"). Eurostat har pålagt landene i EU og EØS å gjennomføre beregninger for å fange opp den uregistrerte økonomi på en best mulig måte. I de reviderte nasjonalregnskapstallene er produksjonen i bygge- og anleggsvirksomhet og drosjebiltransport korrigert ut fra hensynet til dekningsgrad og kvalitet.

I bygge- og anleggsvirksomhet er det innarbeidet et tillegg for uregistrert produksjon fra og med 2002. Tillegget utgjør vel 6 milliarder kroner i 2007, det vil si nærmere 6 prosent av bruttoproduktet i næringen. Beregningene bygger på spørreundersøkelser som er gjennomført av Frisch-senteret og Skattedirektoratet, og skjønsmessige vurderinger av antall personer som

tilbyr uregistrert arbeidskraft, utførte timeverk og antatt timelønn. Vi har også gjennomført beregninger basert på anslag over produktkjøp knyttet til husholdningenes egen byggeaktivitet. Tilleggene for uregistrert bygge- og anleggsvirksomhet er sammenliknet med tilsvarende beregninger for andre land. De norske tallene ligger blant annet klart under tilsvarende tall for Sverige, og på om lag samme nivå som Finland.

Kontroller fra skatteetaten har de siste årene avdekket at det foregår underrapportering av inntekt i drosjevirksomhet. På grunnlag av en analyse som er gjennomført ved å sammenstille informasjon fra SSBs nye drosjestatistikk, som ble etablert i 2007, og regnskapsstatistikk, er bruttoproduktet oppjustert med 500 millioner kroner (2007) eller om lag 8 prosent i drosjebiltransport. Dette kommer som et tillegg til et anslag på piratdrosjer på 200 millioner. Det er først og fremst data for antall kilometer kjørt i næringen, utgifter til drivstoff og omsetning som har dannet grunnlaget for de nye beregningene. Estimerte tall for utgiftene til drivstoff på grunnlag av kjørelengde fra drosjestatistikken er brukt til å korrigere omsetningen i næringen.

Store revisjoner av eksport og import av tjenester

Samlet eksport av varer og tjenester er beregnet til 1 018 milliarder kroner for 2007, en nedjustering på 22 milliarder i forhold til tidligere publiserte tall. Det aller meste av denne revisjonen, om lag 20 milliarder kroner, gjelder eksport av tjenester. Tallene for vareeksport er i liten grad berørt. Også for importen er det tjenestene som er mest revidert, med en oppjustering på 15 milliarder kroner til 223 milliarder kroner. Tabell 2 viser revisjonene i tjenesteeksport og tjenesteimport fordelt på hovedgrupper.

På eksportsiden er det særlig tjenestegruppen finans- og forretningstjenester som er revidert ned. Også eksport av tjenester knyttet til oljevirksomheten og samferdselstjenester er revidert noe ned. For de andre hovedpostene er det mindre revisjoner. For import av tjenester er hovedbildet, i tillegg til en oppjustering av total tjenesteimport, en omfordeling fra finans- og forretningsmessige tjenester til samferdselstjenester og tjenester ellers.

En nedjustering av eksport og oppjustering av import innebærer at den samlede vare- og tjenestebalansen nå er beregnet til å være 315 milliarder kroner, 33 milliarder kroner lavere enn tidligere publisert for 2007.

Årsaken til revisjonen av tjenestehandelen med utlandet er at nye kilder som har vært i bruk etter 2005 nå er utnyttet på en bedre måte. Før 2005 var det Norges Banks valutastatistikk som var hovedkilden for de fleste tjenestepostene. Valutastatistikken var basert på bankenes rapportering av norske bankkunders valutabetalinger mot utlandet. Da denne statistikken ble lagt ned, blant annet ut fra kvalitetsmessige vurderinger, ble informasjonen som falt bort erstattet av Statistisk

Tabell 2. Eksport og import av tjenester. 2007. Milliarder kroner

	Revidert	Før
Eksport av tjenester totalt	225	245
Bruttofrakter utenriks sjøfart	91	89
Oljevirkosomhet	27	32
Reisetrafikk	26	27
Samferdsel	12	17
Finans- og forretningstjenester	46	59
Tjenester ellers	23	21
Import av tjenester totalt	223	208
Driftsutgifter utenom bunkers, utenriks sjøfart	48	48
Oljevirkosomhet	18	16
Reisetrafikk	71	73
Samferdsel	13	7
Finans- og forretningstjenester	36	45
Tjenester ellers	38	19

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

sentralbyrå med en ny undersøkelse som henter inn data direkte fra et utvalg av norske foretak (det såkalte UT-prosjektet).

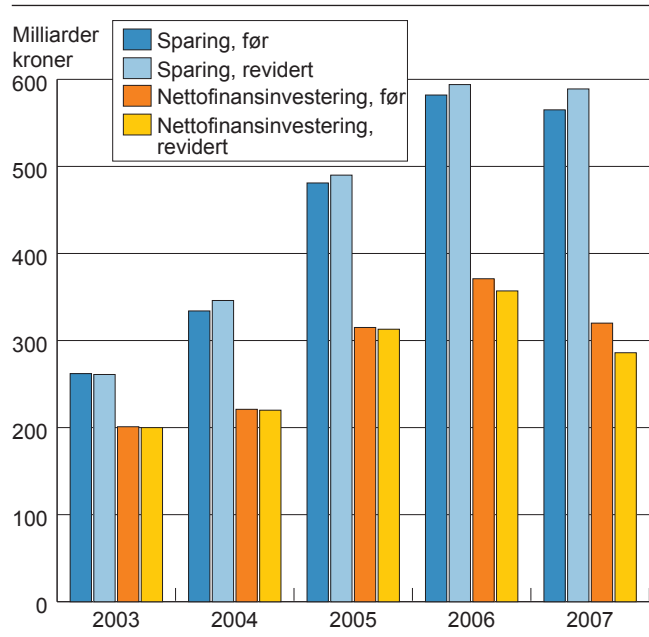
Denne undersøkelsen er relativt komplisert. Et hovedproblem har vært å definere populasjonen, fordi det ikke finnes opplysninger som forteller oss entydig hvem som eksporterer og importerer tjenester. Det trengtes derfor tid til å bygge opp et robust system, og det var først for året 2007 en var i stand til å beregne oppblåste tall som representerer hele foretakssektorens eksport og import av tjenester. Til å begynne med kunne en derfor kun utnytte utviklingen i utvalgstillene i beregningene, mens en beholdt nivået fra den gamle kilden. De nye nivåtallene for 2007 viste seg å avvike såpass mye fra tidligere beregnede nivåer at en, for å unngå et skarpt brudd i tidsserien, har valgt å også justere nivåtallene for 2006 og 2005. I tillegg er beregnet nye tall for import i samband med nye beregninger av uregistrert og illegal virksomhet tilbake til 2003. Tall for 2002 og tidligere er ikke endret.

Også tall i faste priser er revidert, noe som betyr at volum- og prisutvikling for eksport og import er påvirket av revisjonen. Tallene er imidlertid beregnet på nytt tilbake til og med 2005 med tanke på å unngå at utviklingstrekkene endres vesentlig i overgangen mellom 2004 og påfølgende år.

Revisjon av institusjonelt sektorregnskap

I det institusjonelle sektorregnskapet deles økonomien inn i sektorer etter deres samfunnsøkonomiske hovedfunksjon: husholdninger konsumerer varer og tjenester og tilbyr arbeidskraft, foretak produserer varer og tjenester, finansinstitusjoner formidler kreditt og offentlig forvaltning omfordeler inntekt og produserer velferds-tjenester. Denne delen av nasjonalregnskapet beskriver alle økonomiske transaksjoner som de institusjonelle sektorene er involvert i: produksjon og inntektsskaping, inntektsfordeling og -omfordeling, inntektsbruk og sparing og investering.

Figur 3. Sparing og nettofinansinvestering for Norge

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Det er foretatt en viktig endring i presentasjonen av tallene for produksjon i de institusjonelle sektorene. Tallene for produksjon er nå presentert i basispriser, dvs. produsentpriser korrigert for produktavgifter og produktsubsidier. På den måten får en bedre fram den andelen av produksjonsverdien som faktisk tilfaller produsentene. Det blir dermed også samsvar mellom produksjonsverdien vist for de institusjonelle sektorene og produksjonsverdien vist etter næring.

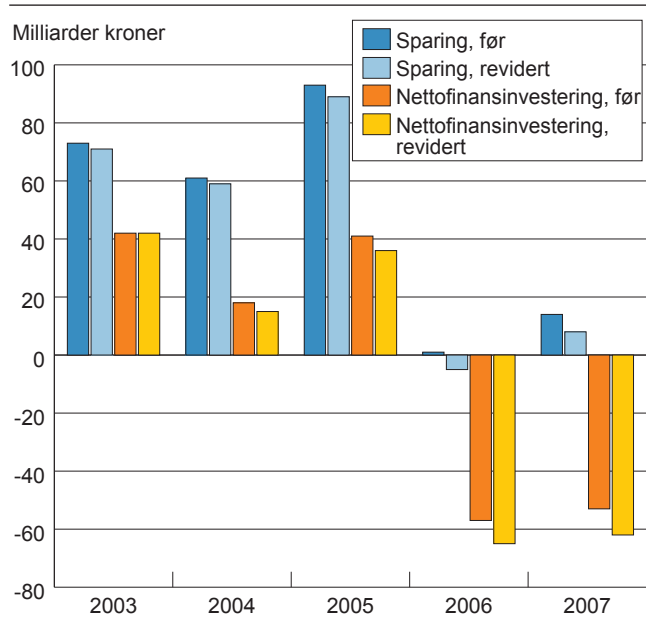
For 2007 har revisjonen av BNP forårsaket en økning av Norges nasjonalinntekt med 33 milliarder kroner til 2 006 milliarder kroner. Nasjonalinntekten beregnes ved å korrigere BNP for kapitalslit og netto formuesinntekter og lønn fra utlandet. Siden løpende overføringer til og fra utlandet er lite revidert, innebærer dette at Norges disponible inntekt er oppjustert i samme størrelsesorden som nasjonalinntekten. Samlet konsum er også justert opp, men ikke i samme grad, slik at Norges sparing er revidert opp fra 565 til 589 milliarder kroner. Realinvesteringer i fast kapital er revidert opp med om lag 10 milliarder kroner, mens lagerendringer og statistiske avvik (del av bruttoinvesteringer) er oppjustert med nærmere 50 milliarder kroner. Det betyr at de totale nettofinansinvesteringene for Norge har blitt justert ned med 33 milliarder kroner til 286 milliarder kroner i 2007.

Utviklingen i landets samlede sparing er lite endret med de nye tallene. Sparingen er beregnet å være noe høyere for årene 2004-2007, mens nettofinansinvesteringene er nå litt lavere for 2006 og 2007 sammenliknet med de tidligere tallene, se figur 3.

Husholdninger og ideelle organisasjoner

Husholdningssektoren dekker både husholdninger som konsumenter og produksjonsaktivitetene til selvstendig næringsdrivende. Dessuten er produksjon av bolig-tje-

Figur 4. Sparing og nettofinansinvestering. Husholdninger og ideelle organisasjoner

Kilde: Statistisk sentralbyrå

nester i selveierboliger og produksjon av varer til eget bruk behandlet som produksjonsaktivitet i husholdningssektoren.

Som nevnt over presenteres produksjonen i de institusjonelle sektorene nå i basisverdi og er således ikke direkte sammenliknbare med tidligere publiserte tall i produsentverdi. Driftsresultatet er imidlertid direkte sammenliknbart med tidligere tall. For 2007 er det revidert opp med 3 milliarder til 111 milliarder kroner for husholdninger og ideelle organisasjoner, som følge av nye beregnede tall både for selvstendig næringsdrivende og i bolignæringen. For husholdninger og ideelle organisasjoner er sparingen derimot revidert ned. Dette er i første rekke en følge av at konsum både for husholdninger og ideelle organisasjoner er oppjustert. Sparingen i husholdninger og ideelle organisasjoner er nå beregnet til 7 milliarder kroner for 2007, 6 milliarder kroner lavere enn tidligere publisert. Spareraten er i tråd med dette justert ned fra 1,5 prosent til 0,9 prosent i 2007. Som følge av at husholdningenes realinvesteringer, og da særlig boliginvesteringene, er oppjustert, er anslaget for nettofinansinvesteringer i husholdninger og ideelle organisasjoner også nedjustert for 2007. Nedjusteringen er på 9 milliarder kroner. Avviket mot finansregnskapets tall for nettofinansinvesteringer i husholdningssektoren er dermed redusert.

Det er foretatt revisjoner av tallene for sparing og nettofinansinvestering tilbake til 2002, men revisjonene er relativt små slik at utviklingen i de størrelsene er lite påvirket.

Ikke-finansielle foretak

De største revisjonene i de institusjonelle sektorregnskapet angår sektoren ikke-finansielle foretak. Denne sektoren omfatter det ordinære næringslivet utenom finansinstitusjoner, og revisjonene avspeiler endringene

i næringstallene som er beskrevet tidligere i artikkelen. Driftsresultatet i sektoren er revidert opp 24 milliarder til 624 milliarder kroner for 2007. Sammen med en liten nedjustering av skatt på inntekt og formue, som skyldes nye beregninger av skatt på petroleumsvirksomheten, er disponibel inntekt for sektoren justert opp med 33 milliarder kroner til 117 milliarder kroner for 2007. Imidlertid er bruttoinvestering i fast kapital også revidert opp og nå beregnet til 388 milliarder kroner. Nettofinansinvesteringene er dermed negative, -83 milliarder kroner, en nedjustering på 20 milliarder kroner sammenliknet med tidligere publiserte tall for 2007. Også for denne sektoren er tallene revidert tilbake til 2002, uten at utviklingen er særlig påvirket av endringene.

For finansielle foretak og offentlig forvaltning er tallene bare ubetydelig revidert for 2007 og tidligere år.

Nytt lønnsbegrep: årslønnsvekst, påløpt

Som en del av hovedrevisjonen 2011 har SSB publisert tall for vekst i påløpt årslønn etter næring for 2009 og 2010. Nasjonalregnskapet har også tidligere publisert årslønnsvekst, men da var publiseringen begrenset til gjennomsnittet for alle lønnstakere sett under ett. Parallelt med lanseringen av vekst i påløpt årslønn etter næring utgår publisering av vekst i lønn per normalårsverk. Endringen i lønnsbegrep er først og fremst begrunnet med at årlige variasjoner i det folketrygd-finansierte sykefraværet påvirket forløpet i lønn per normalårsverk, og dermed vanskeliggjorde tolkningen av den underliggende lønnsveksten.

Påløpt årslønn

Påløpt årslønn i nasjonalregnskapet er definert som lønnen en lønnstaker normalt vil motta i løpet av kalenderåret dersom vedkommende jobber full tid, ikke har fravær og ikke jobber overtid. Årslønnen omfatter fastlønn inklusive etterbetalinger, feriepengetillegg, bonus og uregelmessige tillegg knyttet til arbeidets art. Naturallønn, overtidslønn og sluttvederlag er ikke inkludert.

Populasjonen er alle lønnstakere i bedriftene som inngår i produksjonsavgrensningen for Norge, det vil si alle lønnstakere som bidrar til norsk verdiskaping. Populasjonen omfatter dermed også ansatte i norske bedrifter som ikke er registrert bosatte i Norge (utenlandsk arbeidskraft på korttidsopphold), ansatte på skip og båter i utenriks sjøfart og vernepliktige i forsvaret.

Mens en før publiserte både årlige og kvartalsvise tall for vekst i lønn per normalårsverk, publiseres det kun årlige tall for vekst i årslønn. Første publisering av årslønnsvekst skjer om lag 7 uker årets utløp som del av Økonomisk utsyn for foregående år. De øvrige to lønnsbegrepene fra nasjonalregnskapet, lønn per utførte timeverk og lønnskostnad per utførte timeverk, er også kun omfattet av det årlige nasjonalregnskapet. Brukere som ønsker mer aktuell informasjon om lønnsveksten vises til den kvartalsvise lønnsindeksen til lønnsstatistikken.

Den gjennomsnittlige årslønningen til lønnstakere skiller seg fra andre størrelser i nasjonalregnskapet ved at begrepet ikke inngår som en variabel vi er forpliktet til å utarbeide og rapportere til Eurostat i henhold til ESA 1995. Påløpt årslønn er en integrert del av arbeidskraftsregnskapet, og etter oppfordring fra brukere publiseres veksten i lønnstakeres gjennomsnittlig årslønn nå også etter næring.

Årslønn, påløpt, er en av flere størrelser som inngår i beregningsopplegget for nasjonalregnskapssystemets arbeidskraftsregnskap. I produksjonssystemet for arbeidskraftregnskapet tas det utgangspunkt i statistikker for blant annet lønnskostnader, årslønn og sysselsetting etter næring. Statistikkene blir i prosessen vurdert i lys av definisjon og konsistens. Ved manglende konsistens vil en eller flere av regnskapsstørrelsene bli korrigeret slik at de kan få et annet nivå eller annen utvikling enn hva en finner i primærstatistikken. Dette medfører at publiserte tall for påløpt årslønnsvekst etter næring fra nasjonalregnskapet vil være avstemt og konsistent med regnskapssystemets øvrige størrelser, men kan avvike fra detaljert kildegrunnlag/primærstatistikk.

Den primære statistikkilden for lønnstakeres gjennomsnittlige påløpte årslønnsvekst etter næring er den årlige lønnsstatistikken til SSB. Definisjon og populasjon i lønnsstatistikken tall for årslønn for "heltidsekvivalenter" samsvarer ikke helt med påløpt årslønn fra nasjonalregnskapet, hvilket også framgår av navnet på lønnsbegrepene. Påløptprinsippet, som anvendes i nasjonalregnskapet, medfører at etterbetalinger etter lønnsjustering og feriepengetillegg er inkludert i nasjonalregnskapets tall for årslønn samme år som størrelsene påløp, men ikke inkludert i lønnstatistikken nivå-tall. Videre er vernepliktige i forsvaret samt sysselsatte på skip i utenriks sjøfart ulikt behandlet i nasjonalregnskapet og lønnstatistikken. For mer informasjon om årslønn i lønnsstatistikken, se Bye, Smogeli og Lunde (2011).

Ulikhet i definisjon og populasjon medfører at påløpt årslønnsvekst i nasjonalregnskapet kan avvike noe fra lønnsstatistikken tall for vekst i årslønn. Nasjonalregnskapets tall for årslønnsvekst på aggregert nivå, for eksempel gjennomsnittlig årslønnsvekst for alle lønnstakere, er beregnet ved en sammenveining av årslønnsvekst på næringsnivå med utgangspunkt i nasjonalregnskapets lønnssummer.

Veksten i årslønn vil normalt avvike fra veksten i lønn per utførte timeverk. Den mest sentrale forklaringen til avvik er endring i antall virkedager mellom årene. For lengre tidsserier vil også endringer i normalarbeidstid for heltidsjobber, ferieomfang og næringsstruktur få betydning. Vekst i lønnskostnad per utførte timeverk vil avvike fra vekst i lønn per utførte timeverk når det skjer endringer i satser for arbeidsgiveravgift og pensjonskostnader.

Revisjoner for 2008 og 2009

Som ved normal publisering vil det forekomme revisjoner fra det foreløpige årsregnskapet, beregnet ved indikatorer og sum over 4 kvartaler, til endelig detaljert nasjonalregnskap. Tallene for både 2008 og 2009 er nå for første gang beregnet som et detaljert årsregnskap. Fordi det tidligere bare er publisert foreløpige nasjonalregnskapsstatistikk basert på den gamle næringsstandard (SN2002), vil vi her se på endringene på et relativt aggregert nivå.

2009 er det første året siden 1988 som viser nedgang i BNP i volum. Nedgangen i volum i følge den nye standarden SN2007 er på 1,7 prosent, det samme som tidligere publisert. Aktiviteten både på fastlandet og i olje- og sjøfartsnæringene gikk ned, med henholdsvis -1,6 prosent og -1,8 prosent. Tidligere er det publisert -1,8 prosent for Fastlands-Norge og -1,5 prosent for olje og sjøfart.

Volumveksten i BNP for 2008 er revidert ned med 0,7 prosentpoeng. I stedet for en vekst på 0,7 prosent viser tallene for BNP nå nullvekst i 2008. BNP for Fastlands-Norge er revidert ned med 0,3 prosentpoeng, fra 1,8 prosent til 1,5 prosent, mens utviklingen i oljevirksomheten og utenriks sjøfart er også revidert fra ned -2,6 til -4,7 prosent.

Både vare- og tjenestekonsumet i husholdningene i 2008 er revidert opp. Veksten i samlet konsum i husholdningene er revidert opp med 0,3 prosentpoeng for 2008 og ned med 0,2 prosentpoeng for 2009. Volumutviklingen for husholdningenes konsum er da 1,8 prosent i 2008 og -0,2 i 2009. Dermed er 2009 det første året siden 1989 hvor husholdningenes konsum var lavere enn året før.

Konsum i offentlig forvaltning har blitt revidert ned for begge årene. For 2008 viser de endelige tallene en volumvekst for offentlig forvaltning på 2,7 prosent, som er 1,4 prosentpoeng lavere enn tidligere. Utviklingen i 2009 var preget av mottiltak mot finanskrisen. Volumutviklingen i offentlig konsum var på 4,3 prosent, som er 0,5 prosentpoeng lavere enn tidligere publisert.

Etter høy vekst i bruttoinvesteringer i fast kapital over flere år, stoppet veksten opp i 2008, og i 2009 var investeringene lavere enn i året før. Det var nedgang i de fleste næringer, med unntak av oljenæringene. Totalt for bruttoinvesteringer i fast realkapital var veksten i 2008 på 0,2 prosent, som er revidert ned med 2,3 prosentpoeng fra tidligere publiserte tall. For 2009 var nedgangen på 7,5 prosent, som er en nedjustering på 0,7 prosentpoeng.

Når det gjelder eksport og import er det som vist for 2007 foretatt revisjoner av de løpende nivå-tallene. Også nivå-tallene for de påfølgende årene er revidert noe. For 2008 er volumveksten i samlet eksport revidert

ned, som følge av lavere tjenesteeksport enn tidligere beregnet. Også utviklingen i samlet import er noe svakere i de reviderte tallene enn tidligere publisert. Veksten i import av både varer og tjenester er nedjustert noe. I 2009 ble både eksport og import av varer og tjenester redusert i forhold til året før. Nedgangen i vareeksporten er noe sterkere i følge de reviderte tallene, mens utviklingen i tjenesteeksporten er justert litt opp. På importsiden er også den samlede utviklingen svakere i de reviderte tallene. Her er det nedgangen i tjenester som er forsterket, mens vareimporten nå viser en litt svakere nedgang enn tidligere beregnet.

Neste hovedrevisjon i 2014

Det er nylig publisert en ny versjon av SNA (2008 SNA), og en ny utgave av den europeiske nasjonalregnskapsstandard, ESA 2010, er i ferd med å bli vedtatt. Det norske nasjonalregnskapet skal tilpasses disse nye standardene gjennom en ny hovedrevisjon, som vil bli publisert i 2014. Noen av de største endringene er knyttet til føring av forsknings- og utviklingstjenester som investering i stedet for produktinnsats, og behandling av offentlige tjenstepensjoner.

Referanser

Brathaug, Ann Lisbet, Erling Joar Fløttum, Tore Halvorsen, Knut Sørensen og Steinar Todsén (2006): Reviderte nasjonalregnskapstall 1970-2005. Ny føring av banktjenester hever nivået på BNP, *Økonomiske analyser* 6/2006, Statistisk sentralbyrå.

Bye, Torstein, Per Ove Smogeli og Harald Lunde (2011): Lønnsstatistikk og årslønn. Dokumentasjon av beregningsopplegg for årslønn, Notater 12/2011, Statistisk sentralbyrå.

Evensen, Trude Nygård (red), Erlend Dysvik, Jakob Kalko og Arild Thomassen (2010): Nærmere studie av eiendomsdrift i nasjonalregnskapet. Kvalitetsprosjekt, Notater 44/2010, Statistisk sentralbyrå.

Evensen, Trude Nygård (2011): Illegal økonomi i nasjonalregnskapet, Notater 16/2011, Statistisk sentralbyrå.

Statistisk sentralbyrå (2008): *Standard for næringsgruppering*. Korrigert utgave. Norges Offisielle Statistikk D 383.